SYMBOL, IMAGE AND NATURIST METAPHOR IN ION HOREA'S POETRY

Ana-Maria ŞTEFAN (PAPUC)
"Petru Maior" University of Târgu-Mureş

Abstract: The poetry of Ion Horea is framed by critics in the area of traditionalism, of bucolic lyrics, which the interwar poets have brought to life through inserting new ideas. Celebrating the harvest, working the land, working with tools and universal germination along with the proud statement of our rural roots, are until the end of the seventh decade the main themes and motifs of this bucolic poetry. In this study, we will analyze the poetry of Ion Horea through observations, regarding the poetic imagination, being influenced by the critic vision of Alexandru Cistelecan regarding the work of Ion Pillat, which is similar in the visual structure and the symbolic relevance with the work of our poet. Often, we will quote from interpretations made by Gaston Bachelard, Gilbert Durand, Ivan Evseev, Jean Chevalier and Alain Gheerbrant, but also from the alchimist theories, which will prove to be relevant later on.

Keywords: bucolic, universal germination, fructification, nature, solarity

Examinând atent exegezele, constatăm că poezia lui Ion Horea este încadrată în aria tradiţionalismului, a liricii bucolice, pe care poeţii epocii interbelice au revigorat-o prin inserarea unor noi motive, care au reuşit să o diferenţieze de clişeele perimate ale idilismului sămănătorist. Bucolica românească, receptivă la stimulii externi, a cunoscut de-a lungul timpului forme de manifestare dintre cel mai diverse, devenind „o componentă însemnată a poeziei *tradiţionaliste*, o componentă […] a fibrei intim entice a spiritualităţii autohtone."[1] Naturii descriese ca tablou – modalitate inaugurată de Heliade şi impusă definitiv în literatura noastră de Vasile Alecsandri prin pastelurile sale – îi ia locul „o sensibilitate care implică direct eul liric în perceperea ei. Atitudinii romantice de contemplaţie, de reverie într-un cadru plăcut din natură, consonant cu starea sufletească, i se substituie sentimentul plenitudinii vitale, al bucuriei de a aparţine cosmosului, de a cânta sevele pământului, de a asculta chiotele firii."[2] Asistăm la o convertire a bucolismului în htonism, conjugată cu afecte de euforie campestră, dionisiacă, cu plăcerea de a celebra roadele pământului, dar şi cu dorinţa de cufundare extatică în ritmurile eterne ale firii.

Motivele htonice sunt curtate, şi în perioada postbelică, atât de poeţii afirmaţi în perioda anterioară (Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Emil Giurgiucă, G. Lesnea, Dragoş Vrânceanu etc.), cât şi de noua generaţie de poeţi, reprezentantă a unui „veritabil neotradiţionalism."[3] Tinerii poeţi – descendenţi sociali şi spirituali din lumea patriarhală – în frunte cu Ion Horea, Ion Brad, Tiberiu Utan, Aurel Rău, Alexandru Andriţoiu etc, preiau motivele şi modalităţile de exprimare ale poeziei bucolice, pe care nu le supun unui epigonism, ci le remodelează fiecare după natura spiritului său, în contextul în care, pe plan social-politic, satul tradiţional era supus unui ireversibil proces de disoluţie. Celebrarea roadelor, a muncilor agreste, a uneltelor şi a germinaţiei universale, alături de afirmarea orgolioasă a rădăcinilor rurale sunt până spre finele deceniului al şaptelea principalele teme şi

[1] Gabriela Danţiş, *Poezia bucolică românească*, Bucureşti, Editura Univers, 2000, p. 8.
[2] *Ibidem*, p. 72.
[3] Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, vol. II, Bucureşti, Editura Iriana, 1995, p. 372.

BDD-A22082 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:59:14 UTC)

motive ale poeziei bucolice „de senzitivitate intelectualizată, cu concretul ei transfigurat de imaginaţie.”[4]

Situată de critici, după cum am menţioanat în debutul studiului, pe versantul tradiţionalismului, şi acumulând în matca sa influenţe din Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Tudor Arghezi, B. Fundoianu, poezia lui Ion Horea şi-a clădit prin revitalizarea unor surse de lirism ce păreau a fi uitate, „o modalitate independentă prin conjugarea acestor surse cu elemente de substrat ardelenesc.”[5]

Vom analiza în rândurile următoare, poezia lui Ion Horea prin observaţii referitoare la imaginarul poetic, fiind influenţaţi de viziunea critică a lui Alexandru Cistelecan asupra operei lui Ion Pillat, care se aseamănă în structura imagistică şi în relevanţa simbolică cu opera poetului nostru. Adeseori, vom apela la interpretările lui Gaston Bachelard, Gilbert Durand, Ivan Evseev, Jean Chevalier şi Alain Gheerbrant, dar şi la teoriile alchimice, ale căror relevanţe se vor dovedi ulterior.

În volumul de debut, poezia „Pomenire” afirmă genealogia naturistă a poetului, formulă recurentă şi în cel de-al doilea volum, în poemul denumit, nu întâmplător „Agreste,” în care solidaritatea poetului cu elementele naturii tinde până aproape de identificare. Sufletul şi-l simte „prea plin / De lumea vegetală, de păsări şi insecte”, prin el curgând „grâne în valuri albe.” Identificarea cu imagismul naturii rezultă dintr-un prea-plin al materialităţii pe care îl vom interpreta prin imaginarul peisagisticii, având coordonate multiple care înregistrează forţa de vizualizare a poetului, amplificarea şi concretizarea în cuvântul purtător de aură simbolică. Copacul, anotimpurile, germinaţia, rodirea, astrul diurn, legumele şi fructele se înlănţuie într-o expresie ce adânceşte spiritualitatea poetului în *agora* şi în belşugul Ardealului.

Din imagismul naturist al poeziei se detaşează motivul copacului[6], care în lirica populară, adeseori, se configurează ca un alter ego al omului. Rătăcirea în natură îi devoalează înrudirea telurică şi îi accentuează dorinţa de comuniune cu tot ceea ce fiinţează. Astfel, poetul îşi compară condiţia de fiinţă cu cea a copacului, acesta inculcându-i, pe de-o parte, sentimente de trăinicie, de fixare solidă în pământ, iar, pe de altă parte, prin ascensiunea sa, îi asigură deschiderea către lumea uraniană. În ceea ce priveşte solidaritatea poetului cu imaginea copacului, Gilbert Durand consideră că „nimic nu e […] mai frăţesc şi mai măgulitor pentru destinul spiritual sau temporal al omului decât să se compare cu un arbore secular, împotriva căruia timpul n-are putere, cu care devenirea e complice cu maiestatea frunzişului şi cu frumuseţea înfloririi”[7]: „M-am ridicat alături de plopul foşnitor, din umbra clătinată a sălciilor pletoase,/ Îmbrăţişând azurul înalt, tremurător/ Şi transparent, ca luna de forma unei coase.” În virtutea atributelor sale de *axis mundi*, arborele dobândeşte sensul „reînnoirii ciclice a universului” şi totodată, „înlesneşte comunicarea între cele trei niveluri ale cosmosului: cel subteran, prin rădăcinile ce răscolesc adâncurile în care se împlântă; suprafaţa pământului, prin trunchi şi crengile de jos; înaltul, prin ramurile dinspre vârf, atrase de lumina cerului.”[8] Prin îmbrăţişarea orizontului vaporos, a azurului care e un simbol al transcendenţei şi al purităţii celeste, poetul năzuieşte spre ascensiune, spre absolut şi etern:

---

[4] Sultana Craia, *Orizontul rustic în literatura română*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1985, p. 260.

[5] Gabriel Dimiseanu, *Valori actuale*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1974, p. 85.

[6] Motivul *copacului* are o istorie impresionantă, fiind prezent sub diferite ipostaze în folclor, dar şi în creaţia unor scriitori, precum Vasile Alecsandri („Bradul”), O. Goga („Stejarul”), Lucian Blaga („Gorunul”) Ion Barbu („Copacul”), Tudor Arghezi, *Psalm* [„Tare sunt singur, Doamne şi pieziş!...”], Aron Cotruş („Mărul”), Mihai Beniuc („Sunt copacul strajă”), influenţa lor fiind resimţită, într-un fel sau altul, în poezia lui Ion Horea.

[7] Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului. Introducere în arhitipologia generală*. Traducere de Marcel Aderca, postfaţă de Cornel Mihai Ionescu, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1998, p. 333.

[8] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri*, vol. I. Traducere de Daniel Nicolescu, Doina Uricariu, Olga Zaicik, Laurenţiu Zoicaş, Irina Bojin, Victor – Dinu Vlădulescu, Ileana Cantuniari, Liana Repeţeanu, Agnes Davidovici, Sanda Oprescu, Bucureşti, Editura Artemis, 1993, p. 124.

BDD-A22082 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:59:14 UTC)

„[…] acest cer albastru, lipsit de nuanţarea culorilor, e ‹‹fenomenalitate fără fenomen››, un soi de *nirvana vizuală*, pe care poeţii o asimilează […] cu eterul, cu aerul ‹‹ultrapur››.[9] Între arbori, îndeosebi plopii ocupă un loc de seamă în poezia lui Ion Horea, fiind încărcaţi de semnificaţii simbolice, oscilând între statutul de arbori cu alură funerară – în poezia „Umbra plopilor" – sau de stâlpi cosmici. O stare extatică de pace şi de nemişcare învăluie eul poetic, ale cărui simţuri exarcebate sunt contaminate de trăirile înfiorate ale copacului, iar gestul identificării cu elementele regnului vegetal nu este artificial, ci „se săvârşeşte firesc, neceremonios, pe nesimţite, ca şi cum omul ar îmbrăca de când lumea fie sarică miţoasă, fie coajă de copac."[10] Poetul, „prins de rădăcini", caută să-şi găsească echilibrul alături de „plopii şi răchitele subţiri" – influenţă din poezia lui Fundoianu - prin „*întoarcerea* într-o existenţă ceremonioasă, în cadru bucolic-rural"[11], în calmul unei firi primare unde „nimic nu vrea să fie altfel decât este" (Lucian Blaga): „Ascult, şi-n pacea nopţii mă înfior şi tac,/ Şi-mprejmuit de umbre şi de bucate coapte,/ Desăvârşit în sine-mi mă simt ca un copac,/ Sub lună petrecându-mi cu păsări mari de noapte."

Expresia dual㠹 a criticii literare defineşte un poet ce pendulează într-o receptare tradiţională şi una modernă. Am explicat viziunea criticului Ion Pop (la ale cărui idei vom mai adera de-a lungul lucrării), iar în rândurile următoare vom surprinde configurarea modernă a imaginarului, în limitele unui bucolic ce reflectă miracolul din Ardeal. Nota caracteristică a lui Ion Horea e, potrivit criticului Dumitru Micu, „redimensionarea în spirit modern a poeziei roadelor."[12] E firesc ca şi Ion Horea, – definit drept „un bucolic modern"[13] – legat prin fibra vitală a fiinţei sale de mediul agrest, să exulte în faţa miracolelor regnului vegetal, să evoce ogoarele fumegând de ceţuri, mirosurile fagurilor, a tutunului, a cimbrului, a cânepii şi a fumului de bălegar. Astfel, în economia imaginarului naturist al poeziei lui Ion Horea o notă aparte o au mirosurile roadelor, resurse ale unor reverii poetice. În acest sens, poetul e în viziunea criticului Al. Cistelecan „un Pillat de Ardeal", care retrăieşte „un nou ciclu al reveriilor campestre şi al nostalgiilor iluminate."[14] Născut din belşug, Ion Horea emană ecouri din sacrul pe care îl răspândeşte pământul ardelenesc, rescriind „cu nostalgie un spaţiu bucolic în care reveria se desfăşoară cu voluptate descriptivă într-un cadru natural ce-şi precizează contururile din relevanţa detaliului şi din atmosfera evocatoare."[15]

Poezia roadelor şi a belşugului îi oferă poetului prilejul de a investiga tainele germinaţiei universale. Pământul uberal reprezintă unul dintre dominantele universului teluric configurat de lirica lui Ion Horea. Câmpia cu lanurile întinse de grâu şi cu „păduri de cucuruzi", dealurile peste care trece deghizat „Bachus, cu struguri prinşi în păr", grădina cu poamele coapte sunt motive poetice, care converg spre simbolul pământului. Natura este surprinsă în ciclul ei organic, de la încolţirea seminţelor până la pârguirea roadelor. Primăverii, anotimp al germinaţiei universale, i se conferă alura de supraanotimp, din care se succed celelalte într-o evoluţie necesară, aşa cum apare exprimată în poemul în proză „Fiinţa recoltei": „Toamna, cules. Iarna, zăpadă, aşteptare şi pregătire.[…] Vara-i dezvăluirea ei, când între cer şi pământ se împlineşte în voluptate fiinţa recoltei. În majestuoasa însoţire a fiinţei pădurii şi a livezii, a crângului şi a viei, a rădăcinilor care leagă, a trunchiului încercuit, a butucului încăpăţânat, a crengilor care îmbrăţişează şi a frunzei cu învăţătura de-sine-lui, de la mugur la uluitorul spectacol tomnatic." În acest sens, poetul nu ezită să aducă laude

[9] Gilbert Durand, *op. cit.*, p. 145.
[10] Ion Oarcăşu, *Prezenţe poetice*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968, p. 136.
[11] Ion Pop, „Încă nu" în rev. *Ateneu*, IX, 12 (101), decembrie 1972, p. 8.
[12] Dumitru Micu, *op. cit.*, p. 375.
[13] Eugen Simion, *Orientări în literatura contemporană,* Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1965, p. 119.
[14] Al. Cistelecan în prefaţa „Ardeleanul definitiv" la volumul antologic: Ion Horea, „Bataia cu aur", ediţie de autor îngrijită de Eugeniu Nistor, Tg-Mureş, Editura Ardealul, 2009, p. 12.
[15] Iulian Boldea, *Metamorfozele textului*, Târgu-Mureş, Editura Ardealul, 1996, p. 10.

BDD-A22082 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:59:14 UTC)

universului vegetal, în a cărui intimitate vrea să pătrundă pentru a descoperi miracolul germinaţiei continue – gest la origine arghezian – ce pare „a fi anticipată de un preludiu al senzaţiilor vagi, trezite de chemări obscure."[16] Acuitatea senzorială e dilatată şi favorizează eului poetic sondarea proceselor mai puţin vizibile ale cosmosului originar, a legăturii lor intime: „N-o auziţi cum cheamă din fiecare mugur/ Necunoscută floarea de poamă şi de strugur?/ Nici noaptea nu mai ştie de somn şi de visare,/ Pământul se trezeşte şi pasărea tresare,/ Şi holda din adâncuri dă foaie după foaie,/ Când pe deasupra ţării trec norii grei de ploaie. („Cântec din frunză") În „Vinerea seacă" înfoierea germinaţiei este percepută ca o sărbătoare campestră, învăluită de „un duh de la-nceputuri" ce generează o atmosferă ce ţine de miraculos: „Păpădii pe drumul ţării, mâţişori şi sălcii, şi muguri,/ Sufletul mi-l taie pluguri şi mi-l caută albine,/ Nu-i departe învierea, prin livezi aprindem ruguri,/ E-o sfinţire-n flori şi-n toate, ies bătrânii mei să vadă,/ Nu-i lumină din livadă, prin ogradă oarecine/ Tremură de-un timp în iarbă şi-n lumina zilei vine/ Din credinţă şi tăgadă, dinspre rău şi dinspre bine,/ Şi greblăm şi facem straturi, umblă iarăşi peste ţară,/ Ca un duh de la-nceputuri, ca o ploaie, ca o pară,/ Un îndemn al învierii, fără margine şi zare./ A trecut o rândunică peste casă, mi se pare!" Miracolul apare sugerat în ultimul vers, prin ivirea rândunicii, pasăre de bun augur, care propovăduieşte speranţa, fecunditatea şi renaşterea naturii, şi căruia în cultura românească i s-a conferit un „prestigiu sacral."[17] Pulsaţia materiei vegetale e solidară cu „tremurul" şi cu „lumina zilei" care pregăteşte naşterea seminţelor, iar înflorirea, ca expresie în spaţiul livezii este la Ion Horea şi o promisiune a rodniciei. Sămânţa, semn al regenerării şi „element al profunzimii telurice"[18] apare umanizată, sufletul ei înfiorându-se odată cu venirea primăverii. Poetul excelează prin modul în care imaginează freamătul şi neliniştea înmuguririi, astfel duhul fecundităţii coboară până în întunericul beciului, printre elementele cele mai umile. Forţa sa animează tuberculii cartofilor care gemând, dau chemare „către ziuă" pământurilor goale, îşi însuşesc aburul suflării din grajduri, vor „să pipăie lumina pe ziduri şi să umble", ca în final să aştepte nerăbdători să fie aruncaţi în cuiburile, în care se zămisleşte rodul. Pe poliţe, lăcrimează seminţele de ceapă, „uscate inimi negre, şi strânse-n măciulii", în coşare „porumbul arde-n cristale", iar „morcovii-n adâncuri, zvâcnind o să-ţi întoarcă/ Din miezul verii inimi de flăcări în coşarcă." Ritualul renaşterii se transformă în poezia panică „După zăpezi" într-un extaz vegetal în care elementele naturii pot fi asociate în mod firesc cu feminitatea, care la rândul ei cunoaşte miracolul creaţiei. Totodată, forţa colcăitoare a acestui proces organogen e surprinsă în imagini de o viguroasă plasticitate, luând aspectul unor pânze flamande. Lumina şi ploaia, substanţe-mamă, au puteri vivifiante asupra întregii firi, ambele simbolizând „influenţe cereşti sau spirituale,"[19] care coboară în lumea terestră. Apa şi focul, elemente aflate într-un raport de opoziţie, se întâlnesc şi se aliază tocmai în receptaculul germinaţiei. Simbolic, apa e reprezentată „prin norii de unde ploaia coboară pe pământ, în timp ce focul e simbolizat de fulger."[20] Din acest punct de vedere, trebuie remarcată interpretarea alchimiştilor, conform căreia ‹‹apele, razele şi licărul focului lor›› reprezintă ‹‹o purificare care se face prin foc››[21], aşa încât mugurii pentru a se trezi din somnul latent necesită o abluţiune exercitată de ploaie, de fulger, dar şi de astrul diurn, a cărui lumină e vitală rodirii: „Şi poamele pe ramuri sunt bănuite doară,/ Când mugurii se-arată şi ţipă-ntâia oară/ Cu ţâţele virgine ieşite din cămeşi,/ Din ce în ce mai lacomi, din ce în ce mai deşi,/ Îmbrăţişaţi de ploaie şi biciuiţi de fulger,/ Simţind în pântec timpul zvâcnindu-le sub uger.

[16] Creţu, N, „Poezii" în rev. *Iaşul literar*, 2, februarie 1968, p. 81.
[17] Ivan Evseev, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Timişoara, Editura „Amarcord", 1994, p. 155.
[18] Ion Pop, *Lucian Blaga. Universul liric*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1981, p. 132.
[19] René Guénon, *Simboluri ale ştiinţei sacre*. Traducere din franceză de Marcel Tolcea şi Sorina Şerbănescu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2008, p. 433.
[20] *Ibidem*, p. 437.
[21] *Ibidem*, p. 437

BDD-A22082 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:59:14 UTC)

[…] În jocul dus de ape şi ceruri depărtate/ E-ntoarsă tremurarea din frunzele mirate,/ Şi soarele în stropii de ploaie şă-şi resfire/ Lumina, din înalturi o-ntoarce în rodire!" Analizând cu atenţie versurile, identificăm existenţa în natură a unui sentiment erotomorf ce palpită orgiastic, a polarităţii principiului masculin şi feminin, pe care psihanalistul Erich Fromm o identifică în cele „două funcţii fundamentale, cea a receptării şi cea a penetrării. Este polaritatea pământului şi ploii, a nopţii şi zilei, a întunericului şi luminii, a materiei şi spiritului."[22]

De asemenea, motiv predilect în lirica lui Ion Horea, în care se manifestă un cult al elementelor – pământ, apă, lumină – soarele este „sursă şi concomitent întruchipare a luminii diurne, cu toate valenţele ei spirituale şi psihologice. El este şi focul dătător de viaţă, purificator, dar şi ucigător prin arşiţa şi seceta pe care le provoacă."[23] În poezii prevalează valenţele pozitive, deoarece împlinirea roadelor stă sub fascinaţia razelor, fapt care l-a îndrituit pe Edgar Papu să afirme „solaritatea", ca trăsătură „organic românească"[24] a poeziei lui Ion Horea. Soarele domină amiaza şi vara; e purtător al vieţii, din lumina sa îşi umplu „ulcioarele, pepenii verzi." Galbenul boabelor de grâu e tot o sugestie a prezenţei lui, care semnifică – după cum remarca Gilbert Durand – „prin multitudinea supradeterminărilor, ale înălţării şi ale luminii, ale razei şi ale auriului, ipostaza puterilor uraniene prin excelenţă."[25] Preferinţa poetului pentru astrul diurn este trădată de afecţiunea cu care i se adresează: „Soare, soare,/ M-ai căutat?" („Ecou"). Nu doar poetul îl preferă, ci însuşi „pământul se roteşte uşor spre miazăzi", pentru ca „lumina roditoare să cadă peste vii". („Întinerire") În această viziune apollinică, lanurile, grădinile şi livezile sunt spaţii solare, în a căror rod soarele se vede multiplicat: „Şi soarele se-nalţă să se vadă/ În pepeni şi dovleci,/ În strugurii din vie şi-n poama din livezi." („În faţa pământului") Nici registrul nocturn nu este marcat de absenţa luminii. Astrul selenar, cu „forma unei coase" îşi revarsă asupra prisăcilor „bidoanele de miere", iar în munţi „luceferi apun sorbiţi de ciute."

Prin capacitatea de vizualizare şi prin impulsul antropomorfic, înscrise dioramei germinaţiei universale, Ion Horea creează o „veritabilă mitologie"[26] a vegetalului. Pământul, un uriaş antropomorf care suflă peste plopi şi sălci, adăposteşte în plină iarnă, sub crusta sa, sentimentul primitiv al germinaţiei: „Îmi ies în cale plopii şi sălciile mele/ Cu aburul suflării pământului pe ele./ Comuna nu-i departe şi dealurile-n urmă/ Pe muchea lor duc norii amurgului în turmă, /Şi-ascult în amintire chemări târzii de graur./ Sub asfinţit zăpada se lasă ca un taur, / de patima rodirii gemând fără putere,/ Râvnindu-l într-un tremur de viaţă şi-n tăcere./ I se lovesc de pântec luceferii şi sună/ Zvâcnindu-i parcă-n uger tot laptele din lună./ Seminţele ieşte încearcă să-i aţâţe/ În nări văpaia stinsă şi-ncremenită-n ţâţe,/ Şi doborâtă, parcă, de sânge şi povară,/ De dragostea chemată în fiecare seară,/ Se-ntinde-n aşternutul pământului, poftind,/ Flămândă, fânul nopţii cu pulbere de-argint." („Sentimentul iernii") Misterul germinaţiei apare şi în ritul arhaic al plugarului, care prin gesturile sale originare fertilizează pământul. Plugul, „simbol agrar, semn al fecundităţii,"[27] asigură „misterul rodirii petrecut în desfăşurarea intemporală a ritului mitic"[28] şi apare evocat de poet în manieră arghezianăă: „Plugul, făptură ciudată,/ Nu se odihneşte niciodată./ Toamna şi primăvara,/ se

[22] Erich Fromm, *Arta de a iubi*. Traducere din limba engleză de dr. Suzana Holan, Bucureşti, Editura Anima, 1995, p. 36.
[23] Ivan Evseev, *op. cit*., p. 170.
[24] Edgar Papu în prefaţa „Poetul Ion Horea" la volumul: Ion Horea, *Eu trebuie să fiu*, Bucureşti, Editura Albatros, 1984, p. 7.
[25] Gilbert Durand, *op. cit*., p. 146.
[26] Aurel Martin, *Poeţi contemporani*, Vol. I, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1967, p. 172.
[27] Doina Ruşti, *Dicţionar de teme şi simboluri din literatura română*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Poliom, 2009, p. 323.
[28] Nicolae Balotă, *Opera lui Tudor Arghezi*, Bucureşti, Editura EuroPress, 2008, p. 126.

BDD-A22082 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:59:14 UTC)

ridică peste toată ţara,/ Ca un împărat peste împărăţie,/ şi-şi implântă sceptrul greu în glie." (*Plugul*).

Toamna, anotimpul tutelar în imaginarul său poetic, stă sub metafora rodirii, având asupra eului liric un efect, am putea spune, de-a dreptul cathartic. Lauda rodului dezvăluie „o fervoare profundă pentru tot ceea ce germinează, produce şi reproduce, un patos al fecundităţii"[29] virgilian, atmosfera poeziilor fiind dominată de tonifiantul *carpe diem* sau *carpe horas*. Rodul nu este doar un rezultat al muncii, al unor procese alchimice desfăşurate în laboratorul naturii, ci şi „un simbol al imortalităţii:"[30] „Sub frunza scuturată a viţelor de vie/ Sunt cel ce vede-n strugur un strop de veşnicie." („Definire") Întregul univers vegetal e cuprins de „patima rodirii" însă spaţiul care atinge apogeul fecundităţii este cel al viei, boabele vineţii fiind simboluri ale căror notă particulară e de a condensa în seva lor „spiritele zburătoare şi spiritele care atârnă greu, întâlnire dintre un cer şi un pământ."[31] În poemul în proză „Strugurii şi vinul", poetul remarcă acel statut al vinului de „arhetip substanţial al lumii materiei"[32], care încă din timpuri străvechi a însoţit omul în momentele esenţiale ale vieţii: „În vin sunt toate, şi-n cochetăria feciorelnică a strugurilor se pregătesc toate, ca în viaţa omului. De la nuntă la naştere, de la naştere la îngropăciune, urările de bine, de noroc şi de iertare, vorbele de iubire şi gândurile de răzbunare, la ridicarea paharului se spun, se şoptesc zeului celui care nu-şi pune cunună de lauri şi întârzie la mese peste măsură."

Natura nu e una sălbatică, ci dimpotrivă e supusă şi cultivată de om. Fecunditatea ei nu este doar „rodul bogăţiei ei intrinseci, ci şi al muncii organizate umane."[33] Privirea poetului, de cele mai multe ori, zăboveşte „în faţa pământului" peste care anotimpul autumnal va revărsa *cornul abundenţei,* trezind în sufletul celui care l-a muncit impresii demiurgice. Există la Ion Horea, ca şi la alţi poeţi, acea tendinţă de mitologizare a roadelor, care interferează cu expansivitatea din momentul culegerii lor: „Porumbul ce răsare în rândurile drepte/ Şi holda ce foşneşte plăcut ca o cântare/ Le vom vedea în toamnă când le-om urca pe trepte/ În magazii cu baniţi enorme şi cântare./ Fasolea şi cartofii, bumbacul şi ovăzul,/ Şi mazărea şi orzul şi soia, cum şi alte/ Legume cumu-i ceapa ce-ţi lăcrimează văzul,/ Parcă le simt sub soare-mplinindu-se, înalte."

Din poeziile închinate toamnei târzii iese la iveală sentimentul horaţian al trecerii timpului: „Albinele-s în iarnă şi stupii parcă-s goi/ Nu mai pândim deasupra ogrăzii nici un roi./ Uneltele-s pe poliţi şi masca-i pusă-n cui/ Ai vrea să spui o vorbă şi-asculţi şi n-o mai spui/ Hotarul vremii cheamă din coşniţi ne-ntrerupt/ Un păr uscat mai ţine-n picioare gardul rupt/ Miroase dulce-a faguri şi-a fum de bălegar/ Câte-o maşină trece pe drum şi tot mai rar/ Şi piere urmărită de cârduri mari de ciori/ Şi vremea-i de ninsoare şi-aştepţi colindători." (*Se mai aud*) Existenţa unei legături organice cu universul, face ca poetul să perceapă degradarea unui anotimp în altul ca pe o taină ascunsă sub semne. Sufletul său, dar şi al firii este pătruns de un fior al neliniştii, al trecerii, ca în lirica lui Arghezi şi Voiculescu: „Citesc prin semnne iarăşi de-o toamnă foarte lungă/ Prin care-o nălucire de gând mă mai alungă" („Când chem."), „Se-nchide-n mine timpul ca-n ochii unui mort./ Sub coastă-n trifoişte ard pâlcuri mari de tort,/ Parcă sunt paşii toamnei rămaşi din alte dăţi…" („Când plec"), „Şi poamele pe ramuri sunt bănuite doară" („După zăpezi"), „Apoi trecu şi-această nedumerire-n gol,/ Şi-acum ascult cum iarna coboară-ntâi domol…" Totodată, poetul manifestă tendinţa de a umbri atmosfera îmbelşugată a verii târzii sau a toamnei cu însemne care transcriu într-un registru plastic presentimentul morţii sau al unei catastrofe universale.

[29] *Ibidem*, p. 124.
[30] Ivan Evseev, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Timişoara, Editura „Amarcord", 1994, p. 202.
[31] Gaston Bachelard, *Pământul şi reveriile odihnei. Eseu asupra imaginilor intimităţii*. Traducere, note şi postfaţă de Irina Mavrodin, Bucureşti, Editura Univers, 1999, p. 265.
[32] *Ibidem*, p. 270.
[33] Radu Enescu, „Un poet al amiezilor de toamnă" în rev. *Tribuna*, VI, 1 (257), 4 ianuarie 1962, p. 3.

BDD-A22082 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:59:14 UTC)

Rodul e ameninţat, nu de seceta arghezian㠄, ci de dezlănţuirea unei naturi aflate sub invazia elementului acvatic, care se transformă într-un agent distructiv. Imaginile, uşor terifiante, ale puhoaielor care se revarsă tulburi peste gospodării, ale nămolului care scufundă totul în jurul său şi ale putreziciunii roadelor se înscriu în grila unui expresionism moderat: „Atâta ploaie cade că suntem mai bătrâni/ Şi cumpenele parcă se tem lângă fântâni./ Pâraiele vin tulburi şi intră prin ogrăzi/ Şi iau la vale garduri şi mortăciuni şi lăzi,/ Nămolul peste şanţuri se-ntinde ca un pod/ Şi grajdurile-s prinse-ntr-un muget de prohod/ Şi dealurile toate le vezi cum se topesc/ Şi curg împuhoiete dintr-un tărâm ceresc./ Porumburile sure-s culcate sub noroi./ Din stupi, în vara asta n-a mai ieşit un roi./ Şi holdele sunt coapte de mult şi-au mucezit/ Trifoiu-n brazde-i putred, de când nu a fost cosit.” (*Într-un târziu*) Poezia lui Ion Horea stabileşte relaţii cu „Lacustra” lui George Bacovia – conform afirmaţiei lui Al. Cistelecan – şi reprezintă „cel mai convingător simptom al firii sale adânc ţărăneşti: viziunea imersiunii lumii în acvatic se întretăie cu îngrijorarea subterană pentru cataclismul agricol.”[34] Vălul înmiresmat al toamnei, care incita toate simţurile în primele volume de poezii, se înceţoşează odată cu trecerea timpului, poetul înlocuind euforiile bucolice cu atmosfera dezloantă a „toamnei târzii” - metaforă a îmbătrânirii – care asemenea unui mesager prezice intrarea într-o zodie crepusculară: „Un timp care mă-ndeamnă, de la margini,/ Să-mi caut locul meu către-nserare. […] Noiembrie, pândire de omături/ Pe urmele arsurilor de brumă.” („Adaos” la „2 noiembrie 2010”)

Dacă la Ion Pillat, „fructele şi legumele, cărnoase, zemoase, violent colorate sunt văzute static, aranjate ca într-o natură moartă”[35], la Ion Horea asistăm la o schimbare, deoarece prevalează contemplaţia naturii „mai mult din perspectiva economicului”[36] văzut ca „un ritual”, ale cărui momente sunt „iluminate, după şcoala lui Virgiliu, de prezenţa divină”[37]: „căratul grâului câtă sfinţire/ a pâinii şi a carelor încărcate/ şi snopii aşezaţi în zidire/ ca de biserică ori de cetate” („Stogul”) Pillatofilia, cum îi place criticului Al. Cistelecan să o diagnosticheze, e depăşită printr-un „pronunţat sentiment al recoltei, luată nu ca pretext decorativ, ci ca încununare a unor eforturi umane.”[38] Imaginea belşugului agrest e completată prin evocarea îndeletnicirilor câmpeneşti, dispuse în funcţie de rotirea anotimpurilor ca în poemul didactic „Munci şi zile”, iar prin intermediul unui excurs anamnezic, poetul recompune o frescă a ceremonialelor agreste. Plantarea viei, vânturarea fasolei, munca plugarului, îmblătirea grâului sunt ritualuri ale muncii îmbrăcate în haină poetică ce amintesc de „o civilizaţie aproape gentilică, precum cea cântată de Homer.”[39] Ţăranii îşi armonizează activităţile după reperele calendarului popular, care înregistrează schimbarea anotimpurilor pe baza observării bioritmurilor din natură: încolţirea seminţelor, înmugurirea arborilor, căderea frunzelor, migraţia păsărilor. „Ei nu au timp prea mult pentru efuziuni lirice, sentimentele le trăiesc muncind, pe câmp, în grădină, dând la vite şi le exprimă fără prea multe dichisuri stilistice”[40]: „Fasolea vânturată ai adunat-o-n ol?/ Cu voavele vom arde-n cuptor la iarnă, poate,/ Ori când va fi fânarul la primăvară gol/ Şi oile-or începe să fete în ocol/ Le-om aruca acolo să roadă peste noapte.// E tot mai mică ziua, otăvile-s cosite, / Oare n-o fi vremea serii? Mă duc să dau la vite.” („Moment de toamnă”) Inventarul muncilor agricole alcătuieşte „un

[34] Al. Cistelecan, *Poezie şi livresc*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1987, p. 117.
[35] Marin Sorescu, „Ion Horea” în rev. *Luceafărul*, an VII, nr. 14 / 4 iulie 1964, p. 3.
[36] Al. Piru., *Poezia românească contemporană: 1950-1975*, vol. II, Bucureşti, Editura Eminescu, 1975, p. 58.
[37] Al. Cistelecan „Pillatieni atei şi convertiţi” în rev. *Studia Universitatis Petru Maior. Philologia*, nr. 1/2002, p. 26.
[38] Marin Sorescu, *op. cit*. p. 3.
[39] Marin Sorescu, *op. cit*. p. 3.
[40] *Ibidem*, p. 3.

BDD-A22082 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:59:14 UTC)

soi de manual poetic pentru *viaţa la ţară*"[41] din care se desprinde „o sumă de gesturi, *acte*, prin care omul se defineşte component dinamic" [42] al ritmului cosmic. Nu lipsesc din versuri sfaturi agricole rimate care reprezintă filonul hesiodic al poeziei lui Ion Horea, remarcat de critici. Pregătirea pământului pentru însămânţare e realizată de un *homo faber* care „construieşte şi acţionează în acord cu forţele constructive ale firii"[43]: „Din patru anotimpuri pământul ni s-arată/ În frumuseţea lui adevărată./ De-i aşezat sub soarele amiezii/ E potrivit prisăcii şi livezii./ Sunt dealuri înclinate şi-ncinse de arşiţă?/ Sapă-le-adânc şi leagă-le cu viţă,/ Şi piersici să le ţină de umbră, şi gutui,/ Pe culmea lor de-a dragul să te sui." („Pământul")

Aşadar, apetenţa pentru celebrarea roadelor – reminiscenţă pillatiană – şi a îndeletnicirilor câmpeneşti, nu fără efuziuni în faţa forţei germinative a vegetalului, grefate pe un lirism al evocării şi al amintirii, sunt mărci ale unei figuraţii bucolice care particularizează creaţia lui Ion Horea.

Bibliografie critică selectivă:

Bachelard, Gaston, *Pământul şi reveriile odihnei. Eseu asupra imaginilor intimităţii*. Traducere, note şi postfaţă de Irina Mavrodin, Bucureşti, Editura Univers, 1999.

Balotă, Nicolae, *Opera lui Tudor Arghezi*, Bucureşti, Editura EuroPress, 2008.

Boldea, Iulian, *Metamorfozele textului*, Târgu-Mureş, Editura Ardealul, 1996.

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de simboluri*, vol. I. Traducere de Daniel Nicolescu, Doina Uricariu, Olga Zaicik, Laurenţiu Zoicaş, Irina Bojin, Victor – Dinu Vlădulescu, Ileana Cantuniari, Liana Repeţeanu, Agnes Davidovici, Sanda Oprescu, Bucureşti, Editura Artemis, 1993.

Cistelecan, Al., *Poezie şi livresc*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1987.

Cistelecan, Al., în prefaţa „Ardeleanul definitiv" la volumul antologic: Ion Horea, „Bataia cu aur", ediţie de autor îngrijită de Eugeniu Nistor, Tg-Mureş, Editura Ardealul, 2009.

Craia, Sultana, *Orizontul rustic în literatura română*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1985.

Creţu, N, „Poezii" în rev. *Iaşul literar*, 2, februarie 1968.

Danţiş, Gabriela, *Poezia bucolică românească*, Bucureşti, Editura Univers enciclopedic, 2000.

Evseev, Ivan, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Timişoara, Editura „Amarcord", 1994.

Enescu, Radu, „Un poet al amiezilor de toamnă" în rev. *Tribuna*, VI, 1 (257), 4 ianuarie 1962.

Fromm, Erich, *Arta de a iubi*. Traducere din limba engleză de dr. Suzana Holan, Bucureşti, Editura Anima, 1995.

Dimiseanu, Gabriel, *Valori actuale*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1974.

Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului. Introducere în arhitipologia generală*. Traducere de Marcel Aderca, postfaţă de Cornel Mihai Ionescu, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

Floarea, Rodica, *Literatura română contemporană*, vol. I, coord. Marin Bucur, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1980.

Guénon, René, *Simboluri ale ştiinţei sacre*. Traducere din franceză de Marcel Tolcea şi Sorina Şerbănescu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2008.

Martin, Aurel, *Poeţi contemporani*, vol. I, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1967.

[41] Rodica Floarea, *Literatura română contemporană*, vol. I, coord. Marin Bucur, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1980, p. 419.
[42] Mircea Tomuş, *Istorie literară şi poezie*, Timişoara, Editura Facla, 1974, p. 202.
[43] *Ibidem*, p. 204.

BDD-A22082 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:59:14 UTC)

Micu, Dumitru, *Scurtă istorie a literaturii române*, vol. II, Bucureşti, Editura Iriana, 1995.

Oarcăşu, Ion, *Prezenţe poetice*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968.

Papu, Edgar, în prefaţa „Poetul Ion Horea" la volumul: Ion Horea, *Eu trebuie să fiu*, Bucureşti, Editura Albatros, 1984.

Piru, Al., *Poezia românească contemporană: 1950-1975*, vol. II, Bucureşti, Editura Eminescu, 1975.

Pop, Ion, „Încă nu" în rev. *Ateneu*, IX, 12 (101), decembrie 1972.

Pop, Ion, *Lucian Blaga. Universul liric*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1981.

Ruşti, Doina, *Dicţionar de teme şi simboluri din literatura română*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Poliom, 2009.

Simion, Eugen, *Orientări în literatura contemporană,* Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1965.

Sorescu, Marin, „Ion Horea" în rev. *Luceafărul*, an VII, nr. 14 / 4 iulie 1964.

Tomuş, Mircea, *Istorie literară şi poezie*, Timişoara, Editura Facla, 1974.

***Această lucrare a fost publicată cu sprijinul financiar al proiectului „Sistem integrat de îmbunătățire a calității cercetării doctorale și postdoctorale din România și de promovare a rolului științei în societate", POSDRU/159/1.5/S/133652, finanțat prin Fondul Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.**

BDD-A22082 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:59:14 UTC)